

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE.

Člani Zadružne zveze dobivajo list brezplačno.
Cena listu za nečlane po štiri krone na leto; za pol leta dve kroni;
za četrt leta eno krono; posamezne številke po 20 h.

Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cene inseratom po 20 h od enostopne petit-vrste, za večkratno insercijo po dogovoru.

Telefon štev. 216.

V Ljubljani, 25. septembra 1904.

Poštno-hran. št. 864.846

ZADRUGA

Zadugam v krajih, ki so trpeli vsled suše itd.

V mnogih deželah naše države bila je letos velika suša, ki je uničila kmetovalcem deloma ali celoma pridelke na poljih, travnikih itd.

Največ so trpeli travniki in je posebno otava in pa tudi jesenska paša popolno uničena, kar bode povzročilo tudi veliko pomanjkanje krme.

Da se ta beda olajša, priredi se velika akcija, pa ne več po stari šabloni, ki navadno pri de-

litvi podpor vseh pravih potrebnih ni našla.

Avstrijsko zadružništvo v zvezi z avstrijsko centralo za varovanje kmetijskih koristi zavzelo se je za stvar in jo hoče izpeljati.

Pri splošni zadružni zvezi na Dunaju vršila se je dne 19. t. m. seja, ki je izvolila zastopnike zadružništva in dne 21. t. m. vršila se je pri centrali seja, ki je izvolila svoje zastopnike v skupen stalen odbor.

Ta stalni odbor ima nalogo, da sproži in uvede naredbe in je

po možnosti tudi sam izpelje. — Ker še cel obseg bede ni popolnoma znan, se toraj skupna državna podpora še ni mogla odmeriti, zaprosilo se je pri vladi, da izplača za hipne potrebe na račun skupne državne podpore primeren znesek, da se bo moglo v najhujših slučajih takoj pomagati.

V stalni odbor izvoljen je od zadružništva za južne avstrijske dežele naš uradni vodja g. Ivan Rožman.

V okolišju naše zveze trpela je marsikatera pokrajina vsled

Podlistek.

Friderik Viljem Raiffeisen.

(Konec)

Ad 4.) Čisti dobiček se ne deli, temveč se steka v rezervne zaklade.

Namen tega načela, ki je po našem zakona od 1. junija 1889 drž. zak. št. 91 uvrščeno med predpisane znake rajfajzenovk, je bil, nabirati skupne, nedeljive zaklade.

In ti zakladi so bili: rezervni zakladi in zaloge.

Iz rezervnih zakladov morejo se pokriti morebitne zgube, ki bi sicer zadele člane.

Zaloge so bile namenjene za povspesovanje gospodarskih odnošajev med člani, a se niso smele

deliti — tudi takrat ne, če se je zadruga razšla.

Te zaloge so bile jako blagodejne naprave, nekaj čudatvoren vir, s kojega se je raztekal pravi blagoslov v celo gospodarsko in družabno življenje kmečkega ljudstva.

Seveda, lakomnežem in sebičnejšem taki zakladi niso prijali... njim so ljubše one zadruge, kjer se le trohica čistega dobička deva v rezerve, — a drugo pa se naj porabi za mastne obresti in divdende deležev.

V teh štirih točkah opisali smo tista glavna načela očeta Raiffeisen-a, ki so temeljni kamen po

njem imenovane zadružne organizacije; jako pa dvomimo, da bi najhujši čestilec velikega moža v sedanjih zadružnih razmerah samo s temi načeli — in celo z nespremenjenimi — izhajal.

Po Raiffeisenu ustvarjena organizacija doživela je tekom časa spremembe, ki so zadele posebno njeno obliko; pa tudi marsikatero idejo.

Tako najdemo med znaki, ki je daje našim rajfajzenovkam zakon od 1. junija 1889 drž. zak. št. 91, — samo le 2 gori opisani načeli i. s. samo le ad 2.) in 4.) t. j. omejeno okrožje — in pa: čisti dobiček se ne deli, temveč se steka v rezervne zaklade, — med

suše; na Dunaj se je sicer poročalo (seveda ne od nas), da je samo Dalmacija in Istra vsled tega zelo na slabem, a da je Kranjska, Koroška in Štajerska na dobrem, toraj za te tri dežele ne bode treba podpore.

Nam pa je znano, da sta sicer Istra in Dalmacija najbolj potrebni, a je tudi v drugih naših pokrajinah napravila suša mnogo škode, **radi tega pozivamo nujno vse naše zadruge brez razlike — s vseh pokrajin našega okoliša, da nam v najkrajšem času poročajo, jako natančno, je li v okolišu zadruge letošnja suša škodila, kje, koliko, na čem? Navedejo se lahko tudi druge ujme.**

Na podlagi teh poročil nastopal bode g. Rožman pri odborovi seji na Dunaju.

Za zadruge so ta poročila hvaležna a stroga dolžnost, koji se nikakor ne smejo odtegniti.

S zadružnega kongresa.

S celega zadružnega sveta prihiteli so marljivi delavci zadružništva v Budimpešto, kjer se je v času od 5. do 8. septembra 1904 vršil šesti mednarodni zadružni kongres.

Namen kongresa bil je, posvetovati se o zadružnem delu, določiti za isto nadaljna načela, seznaniti zadrugarje med seboj, je navdušiti itd. — pisec teh vrst šel je na kongres še s posebnim namenom, da v krogu slavnih zadrugarjev marsikaj nabere, kar more koristiti slovenskemu zadružništvu.

Kjer se ima zadružništvo kakor n. pr. pri nas na Slovenskem boriti ne samo za svoj glavni namen, temveč tudi še na vse strani proti vsem mogočim nasprotnikom, ki ne pobijajo toliko namena zadružništva — ker ga ne poznajo, — pač pa se lotevajo onih, ki se trudijo na polju zadružnega dela — pa ne zadostujejo samo nauki. Zastopniki takih zadružnih pokrajin iskali so na kongresu tudi bodrila — in ga našli.

V naslednjih vrsticah podati čemo bralcem „Narodnega gospodarja“ poročilo o kongresu, koje poročilo pa se ne bode prestrogo oziralo na formalnosti kongresa, pač pa na vse ono, kar se zdi piscu podučno in bodrilno.

Kongres pričel je v pondeljek dne 5. septembra 1904 — ob 10. uri popoldne s sejo osrednjega odbora, v koji seji so se rešile notranje zadeve svetovne zadružne zveze.

Posojila smejo se dajati samo le članom, pri tem so menice izključene in sme obrestna mera posojil — všteti postranske pristojbine — obrestno mero vlog k večjemu za $1\frac{1}{2}\%$ presegati.

Lepo je to določilo, da so menice izključene, s kojim zakon rajfajzenovke jasno označuje kot prave kmečke posojilnice.

Mnoge Raiffeisenove ideje spremljal je čas, to mora priznati njegov najboljši pristaš; in marsikaj oziroma skoraj vse, kar se še dandanes na shodih, v časopisih in knjigah pripisuje Raiffeisen-u, je čista last celega zadružništva kot takega.

Preveliko povzdigovanje Raif-

O poldne bila je svečana otvoritev mednarodne zadružne razstave v obrtniškem muzeju.

K otvoritvi razstave prišel je kot zastopnik vlade justični minister Plósc z mnogimi višjimi državnimi uradniki, kot zastopnik Budimpešte nadžupan Márkus in župan Halmus, nadalje je prišlo jako mnogo ogrskih magnatov, državnih poslancev — in seveda, vdeleženci kongresa.

Razstavo je otvoril bivši ogrski poljedelski minister Dr. Darányi z nagovorom, kojega je pričel ogrski in nadaljeval francoski. Dr. Darányi pozdravil nas je v imenu ogr. kmetovalcev, v imenu ogr. zadružništva, za koje ima grof Koloryi največ zaslug — in je končal: „Zadružništvo naj bo kakor reka, ki postaja vedno širja in večja, in ki si, če dobro regulirana, z lastno nepremagljivo silo izkopa zmirom globejo strugo.“

Nato smo si ogledali razstavo.

Če tudi se je otvorila mednarodna zadružna razstava, videli smo prav za prav samo le ogrsko razstavo, ker so Ogrji predmete drugih razstavljencev po največ pustili v zabojih — ali pa je tako umetno izložili, da celo nič ni trpel ogrski značaj razstave.

feisena pač tudi ni umestno in skoraj otročje zveniti, če se hoče zadrugarje, združene v rajfajzenovkah — nazivati „rajfajzence“ — — mimogrede rečeno, mora pri tej besedi zaobiti vsako čiste slovenščine vajeno uho.

Danes moremo vpoštevati Raiffeisen-ove misli in ideje skoraj samo le v taki premenjeni obliki, ki odgovarja splošnemu stališču in pa nadaljnemu razvoju našega zadružništva.

V zgodovini zadružništva pa seveda obdrži Raiffeisen najčastnejše mesto in kmetovalci ga bodo tudi v naprej hvaležno nazivali „oče Raiffeisen“.

Rožman.

tem, ko sta se načeli pod 1. in 3. — t. j. brezplačno opravljanje zadružnih poslov in pa daljši posojilni roki izpustili.

Pač pa je zakon predpisal našim rajfajzenovkam še druge znake i. s. :

Jamstvo članov je neomejeno, s čim je dana rajfajzenovkam jednostavna oblika, ki prav dobro služi kot kreditna podlaga in vzbuja zaupanje pri vlagateljih.

Delež ne sme presegati zneska po 50 kron in se ali celo nič ne zaobrestuje ali pa vsaj višje ne, kot vloga.

Kdor hrepeni po velikih dividendah, temu je s tem določilom pristop k rajfajzenovkam zelo ope-linjen.

Vendar pa moramo omeniti, da je kljub temu posebno češko združništvo vzbujalo veliko pozornost. Čehi so razstavili slike svojih mnogih „Narodnih domov“, ki so priča narodnega pomena združnega dela.

Popoldne smo si ogledali prodajalnico mizarске zadruga, potem skladišče kolarske zadruga in pa prostore krojaške zadruga.

Na Ogrskem so poleg kmetijskih zadrug jako razvite posebno rokodelske zadruga, njih glavni namen je, da preskrbijo rokodelcem potrebni kredit in pa delo.

Dandanes je tudi rokodelce navezan na kredit — a ne najde ga z lahka pri velikih bankah, hranilnicah in drugih zavodih — pač pa pri svojih zadrugah, ki mu posodijo na njegove izdelke, tirjatve.

Take rokodelske kreditne zadruga bi same seveda ne imele dosti sredstev, da bi mogle vsaki čas vsem opravičenim kreditnim zahtevam svojih članov ugoditi — radi tega so priklopljene združni zvezi in denarni centrali, koja zadnja akcepte rokodelcev s žirom zadruga poda na velike denarne zavode.

Ker se je ravno po zadrugah in centrali doseglo, da veliki denarni zavodi menice rokodelcev tudi reškontirajo, — so rokodelci deležni vseh ugodnosti modernih kreditnih naprav.

S pomočjo zadruga vdeležuje se rokodelce modernega narodno — gospodarskega življenja in je porabljač s tem zvezane ugodnosti važen činitelj v narodnem gospodarstvu; brez zadrug bil je rokodelce pa le sam na sebe navezan, roke so mu bile zvezane, ni se mogel gibati.

Z ozirom na delo služijo rokodelcem sledeče zadruga:

- a) Surovinske zadruga.
- b) Strojne zadruga.
- c) Produktivne zadruga.
- d) Skladiščne zadruga.

Ker morda marsikojemu našemu bralcu ustrezemo, če se malce pri teh zadrugah pomudimo, oglejmo si te vrste zadrug natančneje:

a) Surovinske zadruga.

Surovinske zadruga skupno nabavijo surovine, ki je rabijo člani za svoje rokodelstvo, in je prodajo članom za ceno, ki je nekaj višja, kot nakupa cena; Ogri pridenejo 10% nakupne cene, kojih 10% mora pokriti upravne stroške — in kar še preostane, gre v rezervne zaklade.

Ker nakupujejo zadruga surovine v velikih množinah, je dobijo ceneje in seveda tudi bolje.

V začetku surovinske zadruga nimajo svojih posebnih prodajalnic, ker take žrejo velike najemnine, temveč si uredijo le mala skladišča.

Seveda se zadruga ne omejujejo le na gole surovine, one preskrbujejo tudi vse druge potrebščine dotičnega rokodelstva, orodje, da, celo stroje.

Načeloma zadruga vse, kar nakupijo, takoj plačajo, zato pa tudi od svojih članov zahtevajo sprotno plačilo.

To načelo na Ogrskem ni izvedljivo, ker so Ogri vajeni, da kupujejo vse „na puč“, kar je zadruga prisililo, da ne zahtevajo sprotne plačila, temveč blago kreditirajo.

Vsakemu članu se določi po načelstvu vsake tri mesece primeren kredit, ki pa ne sme presegati trikratnega zneska vplačanih deležev.

Vsakemu članu se kreditira večjemu na tri mesece — v kojem času ne plača nobenih obresti — če v določenem času ne plača, mora dati zadrugi pokritje n. pr. zadolžnico, menico itd. — ter mora za naprej plačevati obresti.

Veliki trgovci, tovarnarji itd. so imeli navado, da so rokodelcem kreditirali surovine itd.; vsled slabih materijelnih razmer bili so

posebno pred snovanjem surovin-skih zadrug rokodelci popolnoma v rokah trgovcev in tovarnarjev, kar je zelo oviralo razvoj rokodelstva.

Surovinske zadruga imajo nalogo, da take odvisne rokodelce oproste.

Vsak član take zadruga je primoran, da nakupuje izključno samo le pri zadrugi vse tiste surovine, ki je more pri njej dobiti; če načelstvo zve, da se kaki član ne ravna po tem predpisu, mu umakne kredit.

Ta načela so največ kriva, da so surovinske zadruga pri trgovcih in raznih posredovalcih jako nepriljubljene, — v žlici vode bi je potopili, ako bi le šlo.

Saj je res, da odvzamejo zadruga trgovcu itd. nekaj dobička, ki pa ga dajo bolj potrebnemu rokodelcu.

A živimo v dobi — elektrike in para — v kojoj posredujoča trgovina nima več onega pomena, kot v davnih časih — sedaj more in mora rokodelce direktno pri producentu ali tovarnarju nakupovati svoje potrebščine — sicer tudi pri sedanjih konkurenčnih razmerah ne more obstati.

Za rokodelca je največjega pomena nakup surovin — in tu mu pomagajo največ — oziroma edino le surovinske zadruga.

Seveda so surovinske zadruga priklopljene združni zvezi.

Na Ogrskem imajo 46 takih zadrug za čevljarje (med ogrskimi rokodelci je največ čevljarjev — i. s. 111.476), 3 zadruga za krojače, nekaj zadrug za lončarje itd.

b) Strojne zadruga.

Strojne zadruga nakupijo na skupni račun stroje in orodje, koje članom prodajajo ali pa proti odškodnini posodijo.

Ogrskim rokodelcem take zadruga do zdaj niso mogle koristiti, ker so se ogrski rokodelci branili delati s stroji.

Šele v najnovejšem času nastale so strojne zadruge, posebno za usnjarje, lončarje itd. Kjer se taka zadruga osnuje, ji priskoči takoj ogrska dežela — ali kakor se tam pravi, ogrska država na pomoč.

Država da zadrugam vse potrebne stroje, ki se pa ne smejo prodati; ti državni stroji porabljajo se navadno skupno v skupnih delavnicah.

Take državne stroje morejo tudi nečlani porabljati — seveda proti odškodnini, ki se odmeri po času porabe.

Stroji ostanejo 3 ali 5 let last države in je država lahko v tem času, posebno, če se ne porabljajo, tirja nazaj; po preteku dobe postanejo pa stroji last zadruge.

Pravi namen strojnih zadrug je seveda, da se v rokodelstvu delo z rokami nadomesti s strojnimi delom.

c) Produktivne zadruge.

Obrtna produktivna zadruga ni nič drugega, kakor združitev posameznih sil v skupno podjetje. Kjer si rokodelci tako zadrugo ustanovijo, tam zginejo tiste male delavnice in podvzeta — ter se prelevijo v veliko industrijalno podjetje, v tovarno. Pojedini obrtnik ni več samostalen podjetnik. Na prvi pogled se pač noben samostalen obrtnik ne more sprijazniti s tako zadrugo, ki mu na videz vzame samostanost in ga malo ne porine v vrsto tovarniških delavcev.

A kmalo se sprevidi, da hoče zadruga gospodarsko samostanost in neodvisnost svojih članov še le utrditi in ob enem člane za gospodarsko samostanost in neodvisnost vzgojiti.

Člani produktivnih zadrug izdelujejo na skupni račun in v skupnih delavnicah; svoje izdelke dajo v skupne shrambe in je prodajo.

Drugi način bil bi:

Zadruga nabira naročila, ki se razdelijo med člane; člani delajo

doma v svojih delavnicah ali pa v združenih delavnicah.

Zadruga preskrbi članom surovine — a tudi polizdelke, koje napravi navadno sama.

Zadruga pa lahko tudi celo naročilo v svojih delavnicah izvrši i. s. bodi si samo po članih, ki so v delavnicah ali pa tudi po najetih delavcih.

d) Skladiščne zadruge.

Izdelki produktivnih zadrug in združenih članov pa morajo v denar — in to je za posameznika najhujša skrb — radi tega se za to porabljajo posebne zadruge, ki se imenujejo skladiščne zadruge, včasih tudi samo: prodajalnice ali bazar.

Namen skladiščnih zadrug je, pojedinemu rokodelcu, ki sam ne razpolaga s zadostnimi denarnimi sredstvi, omogočiti ugodno spečanje njegovih izdelkov, do prodaje pa mu dati primerne predujeme.

To je vsekako velika pomoč, ki jo še le umejemo, če si predočimo stališče rokodelca.

Najsrečnejši rokodelec je gotovo oni, ki izdeluje samo le po naročilih, ki ima zmirom zadosti naročil.

A takih rokodelcev je malo.

Največ jih je, ki nimajo zmirom naročil. Tak rokodelec je primoran ali delati za kakega veletržca, kar ga navadno premeni iz samostalnega rokodelca v revnega odvisnega delavca ali pa dela na lastno zalogo.

Če dela na lastno zalogo, se mu navadno zgodi, da ne more svojih izdelkov pravočasno prodati; na protivrednost, tako zvano krožečo vrednost, za glavnico, ki jo je porabil za blago, material itd., potem za svoje delo, mora predolgo čakati, kar ga zadržuje v delu ali še ga vrh tega spravi v veliko bedo, da je nazadnje prisiljen svoje poštene izdelke pod nič prodati.

In v tem tiči glavni nagib za snovanje skladiščnih zadrug.

Poslovanje skladiščnih zadrug ima redno sledeči obseg:

1. Prevzete izdelke članov.
2. Prodaja teh izdelkov.
3. Predujemi na izdelke.

Seveda pojedin član ne izgubi svoje samostanosti, ker se njegovi izdelki ne prodajajo kot izdelki zadruge, temveč je pri vsakem izdelku označeno ime rokodelca, ki se pri nekaterih zadrugah tudi v računih navede.

Skladiščne zadruge so lahko dvojne i. s. ali samo za jedno rokodelstvo — takih je na Ogrskem 14 — ali pa za več rokodelstev skupaj — takih je na Ogrskem 8.

Skladiščna zadruga za 1 rokodelstvo je n. pr. prodajalnica mizarjev v Budimpešti, (Jožefov ring 28), ki smo si jo, kakor že omenjeno, pogledali; v letu 1903 prodala je ta zadruga za svoje člane za K 360.721 mizarskih izdelkov.

Če si na kratko ponovimo vse, kar smo o rokodelskih zadrugah ravno čuli, dobimo sledečo sliko rokodelstva:

Surovine in polizdelki nabavljajo se skupno, na ta način dobi je rokodelec bolje in ceneje.

Nabavijo se skupno stroji in se porabljajo, — dela se navadno v skupnih delavnicah — na ta način se dobijo enakomerni izdelki, a z manjšimi stroški.

V skupnih delavnicah spoznajo rokodelci korist strojev in delo s stroji — koje si omislijo na zadnje za svoje lastne delavnice — kar je dandanes, ko se že dobijo posebni mali motorji za rokodelce, prav lahko izvedljivo.

In slednjič še imajo rokodelci skupno prodajalnico, v kojoj odajajo svoje izdelke in dobijo predujeme.

Toraj: Kredit, združni nakup materiala in strojev, združne delavnice, združna prodaja izdelkov — in to so sredstva, ki morejo rokodelcem pomagati in ki morejo rokodelstvo organizirati, regenerirati in modernizirati.

In ta sredstva ponuja združništvo tudi slovenskim rokodelcem.

Zadruga in vnovčenje našega sadja.

Sadna letina je letos v obče tako bogata, da mnogi ne bodo vedeli kam s sadjem. Zato bodo tudi sadne cene tako nizke, da bo škoda lepega sadja, ki bo plačalo pridelovalcu komaj stroške obiranja in transporta na sadni trg. Bolj ko kedaj čutimo letos potrebo priporočati našim že obstoječim zadrugam, naj storijo korake v namen boljšega unovčenja sadja svojih udov, s tem da nabavijo na skupen račun dobro sadno stiskalnico in sadni mlin, da morejo udje poslužiti se tega orodja v napravo dobrega sadnega mošta, ki veliko več zaleže v kmečki hiši nego oni krajcarji, ki jih potegne gospodar za sveže sadje.

Pa tudi zasebnike v obče bi spomnil letos ene reči. Na Virtemberskem, v tej deželi sadnega vina je nastalo v zadnjih letih precej večjih sadnih kletaren na paro. To so namreč zasebna podjetja trgovskega značaja, ki od drugih posestnikov pripeljano sadje drobe in stiskajo in dobljeni mošt naročniku zopet vračajo; naročnik svoj mošt spravi v klet in ga pusti vreti. Ta podjetja imajo torej namen prihraniti pridelovalcem in kupcem sadja nakup sadnih mlinov in stiskalnic ter so prikrojena prav posebno veliki potrebi sadnega vina na Virtemberskem, zato tamkaj te naprave tudi močno uporabljajo in posebno gostilničarji si oskrbe potrebnih zalog po tem potu. Seveda temelje te parne kletarne na tem predpogoju, da oni, ki da svoje sadje iztisniti, ume tudi ž njimi ravnati v kleti, kot je to na Virtemberskem sploh navada.

Morda utegne marsikoga zanimati, kako je urejena taka kletarna.

Prostor je lahko čisto priprosta šupa iz desk ali iz tenkega zidu na predele. Tla so iz cementa. Sredi sprednje stene so vrata, skozi katera se lahko vozi sadje v samokolnici v kletarno. Na levi in desni strani vhoda so velike kadi, v katere se spravlja zdrobljeno sadje.

Na levi strani vhoda je poseben prostor za pisarno, odkoder se lahko nadzorujejo delavci. Za tem prostorom je plinovi motor, ki goni sadni mlin, vodno sesalko in ki giblje tudi hidravlične stiskalnice. Sadni mošt se izteka v čebre, iz katerih se oddaja naročnikom.

Stroški so približno naslednji:

1. Poslopje predlasto zidano	K 3.000.—
2. Plinovi motor s postavljanjem vred, ki provzroča pri 10 urnem dnevnem delu kakih K 2.50 do K 3 opravilnih stroškov	2.500.—
3. Mostna tehtnica za tehtanje sadja	100.—
4. Štiri hidravlične stiskalnice, s pritiskom 36.000 kg, okolo 30 atmosfer, vsaka iztisne okolu 60 stotov v 12 urah, à 775 K	3.100.—
5. Sesalka z visokim tlakom za 4 hidravlične stiskalnice	475.—
6. Potrebne cevi za napeljavo	150.—
7. Prenosna sesalka za pretakanje vina	120.—
8. Sadni mlin s kamnitimi valjarji za motorni pogon, zdrobi pri 2 konjskih silah okolu 40 q na uro	350.—
9. Transmisije	350.—
10. 4 velike posode držeče po 2.400 litrov à 48 K	320.—
11. 4 manjše posode à 30 K	120.—
12. 72 kosov stiskalnih prtov à K 1.70	122.40
13. Montaža	50.—
14. Jermeni	150.—
15. 72 kosov pletenih dnov iz protja à K 1.50	108.—
16. Dve pripravi za oprožitev jermena iz stalnega obroča na prazno in narobe	110.—

Skupaj . K 11.125.40

Delo v taki parni kletarni se vrši po sledečem vspredu:

Od naročnikov pripeljano sadje se zastonj stehta in potem na mlinu zdrobi. Zdrobljeno sadje pride v velike kadi poleg vhoda in se mu pridene navadno 33 % vode, pa tudi do 50 %.

Toda opozarjam, da na Virtemberskem ne pridelavajo trajnih sadnih vin, ki se drže več let, ampak hočejo le pijačo, ki drži toliko časa, da morejo napraviti zopet nov sadni mošt. Pri nas bi za napravo sadnega vina odločno odsvetovali dodajati vode. Zdrobljeno sadje puste v pokritih kadeh stati 2—4 dni, pri čemer se sadno meso popolnoma izluži in bolje iztisne, kakor če bi to storili koj pri svežem. Seveda je pa, zlasti pri toplem vremenu, precej nevarnosti, da začne sok cikati na kislino in da dobimo na zadnje mesto vina le kis. Potem se sadje iztisne. Naročniki pridejo po mošt, ki se meri. Za 3 hl se plača K 3.60, ako je bila voda pridejana, drugače pa K 4.80. Podjetnik ima svoj dobček v hitrem delu, v kar najbolj izrablja sadja za mošt in v pridevku vode; tudi tropine ostanejo njegove.

Poleg teh parnih moštnih kletaren imamo še večje, ki morejo na dan spremeniti po 1800 q sadja v mošt, katerega dobe 675 hl.

Dočim pa so te parne moštarne samo trgovska podjetja zasebnikov in je ravnanje z moštom do gotovega vina popolnoma prepuščeno posameznim gospodarjem, morejo zadružna podjetja narejati mošt mnogo ceneje ter ga lahko puste pokipeti v lastnih kletih, tako da dobi vsak ud zadruga za svoje sadje določeno množino gotovega sadnega mošta nazaj. Ta način se priporoča posebno za one kraje, kjer je narejanje sadnega vina še malo znano in se ljudje na ravnanje z moštom v kleti malo ali nič ne razumejo. Kot vzorec v tem oziru nam lahko služijo mlekarke in sirarske zadruga. Kako so rav-

nali na pr. v Švici pred kakimi 70 leti?

Kar je bilo za domačo hišo preveč mleka, je pošiljal gospodar v zadrugo, kjer so mleko predelali v sir in hlebe so vsako jesen razdelili med ude po meri mleka, ki so ga vposlali. Polagoma so obračali na sirarstvo vedno večjo pozornost, boljše blago so tudi prodali, skupiček pa razdelili med seboj, kakor tudi neprodano blago. Čim dalje je to trajalo, toliko bolj so izdelovale zadruge samo blago za kupčijo. Ravno tako svetujemo tudi sadjarskim zadrugam: Od začetka naj se vravnajo samo za domačo potrebo svojih članov, toliko bolj, ker skušnje mnogokrat precej turobne iz drugih krajev govore proti prevelikim napravam za prvi čas.

Prostora je potreba; dobra klet za vino, primeren prostor za stiskanje in pa skladišče za moštno sadje; zraven je treba potrebnih strojev in orodja. Ravno tako je treba misliti na pripravno osebo, da vodi delo in od časa do časa je treba tudi po enega pomagača.

Za začetek naj se torej moštari samo za lastno porabo zadrugnih članov in zlasti tako sadje, ki se težko proda sveže, kakor zgodnje hruške, piškavo odpalo sadje itd. Dva dni v tednu bi se ob določenih urah sadje sprejemalo, tehtalo, taksiralo po svoji dobroti in vpisalo v posebno knjigo. Tudi manjše množine bi se sprejemale in vselej iztisnilo le ono sadje, ki je ravno prav dozorelo. Dosedanje izkušnje pri mlekarnah so nam zadostno poročstvo, da bi pazili udje tudi pri oddajanju sadja na snago, ki je tukaj neobhodno potrebna. Mošt bi se shranil v kleti in treba bi bilo ž njimi strokovnjaški ravnati. Oddaja vina članom bi se imela tudi sorazmerno k množini dodanega sadja vršiti pričenši z določenim dnevom morda enkrat na teden. Za potrebne sodove bi morala skrbeti zadruga. Ni dvojbe, da bi tudi te sadjarske zadruge

na popolnoma sličen način prešle do proizvodnje sadnega vina za trgovino.

Ta naprava bi imela precej spočetka marsikako dobro stran. Sem prištevam najprej to, da bi se dalo zgodnje sadje, ki ni trpežno sadje, izkoristiti, poleg tega bi se pa tudi dobro trpežno sadje mnogo bolje prodalo, ker bi se izločilo iz trgovine nesposobno blago, napravljala bi se boljše pijača pri strokovnjaškem ravnanju in skrbnem kletarjenju. Naše geslo je: Ne prevelikih naprav, a urno se lotimo! Krasno sadje, rdečelično, temnokarminasto, maslenorumenno, usnjeno-rjavo in zrelozeleno nam kliče od daleč in nas vabi, da se ga poslužimo sebi v blagor na najbolj racijonelen način: lepo sadje na trg, slabejše pa v zadrugne kletarne.

Ko se pozneje zadrugno podjetje vsestransko prikupi, ne bo nikake težave delokrog zadruga razširiti. Ravno tako lepa, kakor tudi dobičkonosna naloga sadnih zadrug bi bila tudi ta, da bi dale sadje obirati, sortirati in hraniti (to velja seveda le za žlahtno namizno sadje) za trgovino po posebnih v tem poslu izurjenih uslužbencih.

Ti predlogi zaslužijo, da jih vpoštevajo za vpeljavo sadnega vina posebno v onih krajih, kjer doslej še niso poznali te pijače.

„Z malega raste veliko“, v tem tiči poročstvo, da se podjetje posreči. To treba h koncu v svarilo vendar zaklicati onim, ki mislijo, da je treba kako zadrugo le ustanoviti, drugo pojde potem že samo od sebe.

Korak za korakom naprei in nobenega koraka zastoj!

Revizijsko poročilo.

Kakor znano, dobila je naša zveza od c. kr. ministerstva za notranje zadeve revizijsko oblast.

Ker so zvezini revizorji tudi že vpisani v sezname revizorjev pri višjih deželnih sodiščih, pri-

čeli smo začetkom tega meseca z revizijami na podlagi zakona z dne 10. junija 1903, drž. zak. št. 133 in so bile do zdaj pregledane sledeče zadruga:

1. Srednja vas, kmetijsko društvo.
2. Bohinjska Bistrica, hranilnica in posojilnica.
3. Mengeš, hranilnica in posojilnica.
4. Domžale, hranilnica in posojilnica.
5. Krtina, mlekarska zadruga.
6. Blagovica, hranilnica in posojilnica.
7. Ricmanje, posojilno in hranilno društvo.
8. Ricmanje, konsumno društvo.
9. Tomaj, hranilnica in posojilnica.
10. Tomaj, Kraško vinogradniško društvo.
11. Št. Peter, hranilnica in posojilnica.
12. Košana, posojilnica.
13. Šmihel, gospodarsko društvo.
14. Šmihel, mlekarska zadruga.
15. Hrenovice, hranilnica in posojilnica.
16. Senožeče, hranilnica in posojilnica.
17. Sv. Križ pri Litiji, hranilnica in posojilnica.

Za revizije pri kmetijskih društvih, ki imajo večjo zalogo blaga, dodeljen je revizorjem trgovski strokovnjak in se napravi pri takih društvih popolna inventura blaga, radi česar take revizije navadno več dni trajajo.

Denarni promet.

Na tekoči račun so nam vposlale sledeče zadruga:

Šebrelje,	pos. (10. 9.)	K	1000.—
B. Bistrica, h. i. p.	"	"	3100.—
Žiri,	" " "	"	1000.—
Sorica,	" " "	"	850.—
Dobropolje,	"	"	3000.—
Št. Jur. o. j. ž.	" " "	"	500.—
Cerklje,	" " " (11. 9.)	"	4000.—
Tomaj,	" " "	"	700.—
Preska,	" " "	"	332.—
Idrija, lj.	" " "	"	1000.—
Št. Ilj p. T.,	"	"	1500.—

Sv. Kunig. h. i. p. (12. 9.) K	1400.—	Sorica h. i. p. (17. 9.) K	1250.—	Sinčaves, h. i. p. (23. 9.) K	2000.—
Smlednik, " " " (14. 9.) "	1331.—	Staritrg km. h. i. p. (18. 9.) "	6000.—	Rob, " " " (24. 9.) "	2000.—
Čatež, " " " (15. 9.) "	1800.—	Bled, " " " " " "	12000.—	Mengeš, " " " " " "	2000.—
Knežak, " " " " " "	4000.—	Frankolovo " " " " " "	1162.—	Dobropolje, " " " " " "	3000.—
Kamn. I. o., " " " " " "	5000.—	Laško, " " " (20. 9.) "	700.—	Rovte, " " " " " "	3000.—
B. Bistrica, " " " " " "	1340.—	Tunice, " " " (21. 9.) "	1000.—	Jesenice, " " " " " "	3000.—
Čirknica, " " " (16. 9.) "	17000.—	Smlednik, " " " " " "	300.—	Ig, " " " " " "	1000.—
Tržišče, " " " " " "	1200.—	Preska, " " " (22. 9.) "	210.—	Preska, " " " " " "	720.—
Češnjica, " " " " " "	3000.—	Rova, " " " " " "	1000.—	Tomaj, " " " " " "	700.—
Št. Ilj p. T. " " " " " "	1500.—	Češnjica, " " " (23. 9.) "	1000.—		
Čatež, " " " (17. 9.) "	200.—	Škočian, " " " " " "	1500.—		

KMETIJSKO BERILO.

Živinoreja.

Napenjanje goveje živine.

Napenjanje govedi je hitra in nevarna bolezen, ki napravi včasih prav občutno škodo temu ali onemu gospodarju, ako ni prave hitre pomoči.

Vzroki napenjanja so pač znani našim živinorejcem. Najrajši pride napenjanje po sveži (frišni) krmi, posebno po sveži in sparjeni detelji. Govejo živino prav rado napenja, kadar se posebno na jesen pase po strniščih in deteljiščih in se žival potem še vode napije. Najbolj nevarna je rosna in s pajčevinami preprežena detelja in strnišča, na katero je slana padla; posebno pa je nevarnost velika pri sestradani živini, ako se pase o jutranjih in večernih urah v jeseni, ko je detelja vsled zraka in rose mrzla, žival pa lačna prav požrešno žre; ker se mrzla povžita krma v živalskem telesu hitro ugrije in spari in — žival napenja.

Pri napenjanji je potreba hitre in temeljite pomoči; ker se v vampu vsled napčne klaje hitro naberejo vetrovi in tako pritiskajo na preponko in ta pa na pljuča, prikaže se težko dihanje in v težkih slučajih se žival zaduši, včas pa celo vamp počí.

Pri ozdravljanju je naša prva dolžnost, da vetrove in blato kolikor mogoče hitro odpravimo. Živino postavimo navkreber, da malo

nazaj visi, potem previdno posežemo v črevo in blato odstranimo. V ritnik se prav pridno brizglja mrzla voda, kateri pridenemo malo navadnega mila (žajfe); brizgljanje je potrebno vsakih deset ali petnajst minut ponavljati. Za brizgljanje nam posebno dobro služi „lijak iz kavčukove cevi“, kojega bi morala vsaka vas po enega imeti. Ako je napenjanje hudo, nam ostane še edini pripomoček, da živali vamp prederemo in vetrovi ven sfrčijo; zato nam služijo nalašč narejeni noži (trokarji), sicer se pa ubod tudi uspešno napravi z navadnim nožem. Pač pa moram omeniti, da ubod z navadnim nožem ni brez vse nevarnosti, posebno ako ga izvrši neizkušen gospodar. Želeti je, da bi to zadevo naši živinorejci bolj proučevali in tako v slučaju nesreče prav storili. V novejšem času so pa iz našli dober in temeljit pripomoček proti napenjanju in to je: „požiralnikova cev“.

Ta cev je ustnata s prožno žico obdana, znotraj je na vsakem koncu pritrjena svinčena prevotljena kroglica, dolga je 1.50 m. Žival, kakor rečeno, se postavi tako, da malo nazaj visi, dva moža jo primeta za roge in gobec, eden pa porine počasi cev skozi grlo in tako daleč, da pride v vamp. Kakor hitro pride cev v vamp, sfrčijo vetrovi ven in žival je zdrava. Včasih se pa vsled vetrovnega pritiska v požiralniku obstala krma nabere na koncu

cevi in tako zamaši; da se to odstrani, pridejana je posebna palčica, da se ž njo odstrani v cevi nabrana krma, ali se pa mora cev ven potegniti in dotično zapreko odstraniti in na novo vdejeti.

To je do sedaj glavni, edini in najboljši pripomoček proti napenjanju goveje živine. Pisec tega jo je že večkrat rabil z očitnim uspehom. Zato je želeti in se toplo priporoča, da si tako požiralnikovo cev preskrbi vsaka vas vsaj po eno, kar stane približno osem kron.

Vsako drugo ozdravljanje napenjanja goveje živine se odločno odsvetuje, ker žival vsako zdravilo, ko se živini daje, le teži in še bolj napenja.

Nekateri imajo navado, da živali puščajo, kadar jo napenja, bodi ne repu, ušesih ali na vratu, vse to pa nič ne pomaga, s tem se žival samo muči. Zopet drugi vlivajo živini, kadar jo napenja, šmir, petrolej, odpadke i. dr. kar se posebno odločno odsvetuje, ker nobeno tako zdravilo ne pomaga, ampak bolezen se še shujša in vrh tega, ako morate žival zaklati, morate vse meso zavreči, ker diši po petroleju, itd.

A. J. Podpečan.

O naši živinoreji.

(Vzorec za predavanja v naših društvih po deželi — Franč. Pengov.)

Podlaga našega mlekarstva in po večini tudi vsega našega gospodarstva je naša živina. Pred dobrimi 30 leti se je živinoreja

še prav malo čislala, kmetje so jo imeli za nekako „potrebno zlo“, potrebno zato, ker jim je dajala gnoj za polje in delavno moč za njegovo obdelovanje, drugega pa ne; a danes je ravno živinoreja najvažnejša in najdobričkonosnejši del naših gospodarstev. Da, kako se spreminjajo časi! Pridelovanje zrnja, ki nas je popreje redilo, se vsled inozemske konkurence ameriške, ruske, argentinske vedno slabše izplačuje in ravno živinoreja nas kolikor toliko še drži po koncu. Pomnožena izboljšana živinoreja nam ne daje samo več živalskih dohodkov, ampak tudi več gnoja, ki nam zopet zboljša dohodke naših zemljišč. Kratko rečemo: „Umna živinoreja je danes podlaga uspešnega kmetovanja in rentabilnosti celega gospodarstva.“

Namen živinoreje je zlasti pri goveji živini lahko različen in sicer se ravna to po gospodarskih razmerah dotičnega kraja in potem, kaj se najlože spravi v denar. Za mnogo, mnogo slovenskih okrajev je v sedanjih razmerah gotovo najbolj na mestu reja mlečnih krav. Kdor hoče tu kaj doseči, mora paziti na več reči, pred vsem pa 1.) na pleme ali raso živine, 2.) na njeno individualnost (osebnost), 3.) na pravilno krmljenje in umno oskrbovanje živine sploh.

O tem trojem hočemo govoriti v tem predavanju. Pleme ali rasa — kaj je to? Z besedo rasa zaznamujemo skupno živali, ki so si v celem svojem telesnem ustroju in v glavnih lastnostih enake in imajo tudi sposobnost, da prenašajo te lastnosti za gotovo na svoje mladiče. Razlikujemo pa hribovsko ali gorsko in nižavsko živino, in mej gorsko zopet kot najvažnejši rasi za Slovence belansko ali pincgavsko in pa simodolsko pleme, menj pride v poštev sivo muricodolsko govedo. Gorska živina se pase po rebrih gori in navzdol in ima krepke noge. Izbira si samo tečna gorska zelišča, zato ima tudi zelo mastno mleko. Ker je precej

izpostavljena vremenskim nezgodam in nima vedno dovolj piče, zato tudi nima mleka ravno zelo veliko. Nasprotno pa je nastalo nižavsko govedo pod najugodnejšimi razmerami, ima zato tudi veliko, a bolj vodenega mleka. Od tega plemena je najbolj znana holandska krava.

Za naše razmere kot srednji in mali posestniki rabimo pleme ali raso, ki služi po možnosti dobro vsem gospodarskim namenom, to je, ki ima precej dobrega mleka, se da o svojem času hitro spitati za mesarja in nam daje tudi močnih delavnih volov. In v tem oziru smo lahko z belanskim in simodolskim govedom popolnoma zadovoljni, seveda ne v njegovi sedanjosti obliki. Treba je našo živino zboljšavati in sicer neprenehoma s križanjem z lepimi, čistokrvnimi biki imenovanih plemen. To je treba delati dosledno skozi 5—7 rodov, potem šele postanejo lastnosti dotične pasme v kaki živini stalne ali konstantne, drugače je pa denar, ki smo ga izdali za junčevino, proč vržen.

Skušnja uči, da se dobre in slabe lastnosti starišev v enaki meri podedujejo, ako se namreč te lastnosti v družinah obeh roditeljev enako dolgo nahajajo. Zato je samo ob sebi umevno, ko sem rekel, da je treba paziti pri živini na njeno individualnost, to se pravi na njene, če smem tako reči, osebne lastnosti in zmožnosti, zlasti takrat, kadar izbiramo živali za pleme, jemljimo le najlepše in najspodobnejše živali za parjenje.

Pravilno izbiranje za pleme je temeljni pogoj umne živinoreje, posebno je gledati na to, da so dobre individualne lastnosti podedovane že od dedov in pradedov, kajti čim dalje so te lastnosti v rodu, toliko sigurneje smemo računati, da se preneso tudi na potomce. Za uspeh živinoreje najvažnejše so moške živali za pleme, junci; s tem nočem reči, da bi oni z večjo močjo prenašali svoje lastnosti na mladiče,

kot krave, toda od ene krave morete dobiti na leto samo enega telička, od junca pa jih lahko izvira 60 do 80. Če se tudi dobi lep, dober bik samo za drag denar, vendar nas to ne sme plašiti, da bi si jih ne nabavili. Seveda je to za posameznika veliko predrago „špas“; zato posnemajte povsodi zadrugo v Dobrepoljah, ki si je omislila lastnega bika po združenem potu. Z bikorejskimi zadrugami le na dan, gotovo jih bo podpirala tudi država z veseljem. In lep junec se more kupiti in vzdrževati pri polni moči ob najprimernejši krmi in oskrbi le pri večji junčevini nego je doslej bila navada.

Pri kravah pazite na to, da boste obdržavali samo teleta zelo dobrih mlekaric za naprej, od krav, ki niso premajhne in so brez vnanjih in notranjih napak. Da zveš, katere izmed tvojih živalij so najlepše mlekarice, zapisuj vsaj po en dan na teden skrbno, koliko si dobil mleka od vseh molž vsake posamezne krave; konec leta se ti pokaže, koliko je vredna za mleko ta ali druga krava. Tako delajo drugodi po svetu vsi pametni gospodarji, ki se pečajo bolj intenzivno (močno) z mlekarstvom. Nedavno sem bil na obisku pri večjem posestniku na Spodnjem Avstrijskem. Mož je imel preko 100 molznih krav, kojih mleko je pošiljal sveže na Dunaj. Poprečno je dobival vsaki dan od vsake krave po 10 litrov mleka, od nekatere več od druge menj, torej 1000 litrov od 100 krav. Oskrbnik, zelo izobražen kmetovalec, je kupoval krave osebno pri dunajskih trgovcih, hodil je pa tudi na Tirolsko (gorenje in odolsko pleme) in Moravsko (pisano „kravarsko“ pleme) po nje. Kupuje vedno tudi molzne krave po živi teži, meterski stot recimo po K 70 do 76, prodaja zopet po živi teži, n. pr. metarski stot po 64 K in več mesarjem. Pri nakupu si vselej izgovori kot pogoj veljavne kupčije to,

da mora imeti krava čez 10 dni po prihodu v njegov hlev (seveda pri dobri krmi) vsaj po 12 litrov mleka na dan; če tega ni, mora krava proč in denar nazaj. Krave potem molze dotlej, da imajo po 6 litrov mleka na dan, to je meja navzdol. Zdaj jih prične pitati za mesarja in v 1 do 2 mesecih dobijo krave toliko teže, da dobi gospodar od mesarja po navadi samo okrog 20 K menj, nego je dal sam za kravo. — Zakaj ne bi pri nas posnemali nekaterih načel, n. pr. da si izgovorimo določeno množino mleka pri kravi, ki jo hvali prodajalec kot „prvo molznico cele dežele“ in ima vime napeto za počiti, da časih kar kaplja iz njega, ker že dva dni revica ni bila pomolžena. Zahtevajte garancijo od človeka vpričo 2 mož za gotov čas in ne bo več toliko sleparstva po naših semnjih!

Govejo živino pričnemo rabiti za pleme tekom drugega ali začetkom 3. leta, kakor je žival bolj ali manj razvita. Ako je junec velik in v dobri oskrbi, ga pričnemo spuščati s $1\frac{1}{2}$ letom, a sprva ga smemo spuščati le bolj po malem. Če ga hočemo obdržati dolgo pri moči, ga moramo pravilno krmiti in sicer izključno s senom in ovsom. Telice pripuščamo s $1\frac{1}{2}$ ali šele z $2\frac{1}{2}$ letom in sicer, ako hočemo izrediti dobre molzne krave, jih pripuščamo preje, ako pa hočemo živino za vožnjo in pitanje, jih pripuščamo šele z 2 leti, da ne zgube preveč na teži in velikosti. Kdor bi hotel n. pr. pri lepi simodolski živini imeti „teleta od telička“, ta ne pride nikamor naprej. Na drugi strani moramo pa zopet pomniti, da se starejše telice bolj nerade obreje in rade ostanejo jalovke.

Brejost krave trpi ok. 285 dnij, zato vselej zapiši dan pripuščanja, da veš približno za čas, kedaj ima priti tele; mej tem časom je treba krmo posebno dobro oskrbovati in krmiti pravilno. Varujmo se pokladati kako krmo, ki napenja ali

mehča, n. pr. kako skisano kuho ali od slane ovenelo travo, preveč perja od pese, zelja i. t. d., pač pokladajmo pa nekoliko močnih krmil, v katerih je precej fosforno-kisljih solij, iz katerih se tvorijo telečje kosti, kakih 6 do 8 tednov pred storjenjem se mora z molžo prenehati, drugače telce trpi. Kar zadeva storitev samo, po navadi ni treba človeške pomoči in si narava večinoma sama pomaga, vsaj prehitro posegati vmes nikoli ni dobro. Po navadi dajemo kravi po telitvi mlačno pijačo iz kuhanega lanenega semena in moke.

Sedaj še nekaj malega o reji telet, ko smo že ravno pri tem.

Prva in najboljša hrana teletova je naravno materino mleko. To mleko, zvano mlezva (kolostrum) se razločuje od navadnega po tem, da ima v sebi več suhih snovij, več beljakovin in pepela in ima namen očistiti črevesa novorojene živalice smole. Zato je treba to mleko na vsak način pustiti teletu. Izreajo pa teleta po svetu na trojen način:

- a.) s sesanjem po poljubnosti,
- b.) s sesanjem ob določenem času,
- e.) z napajanjem z mlekom iz posode.

Prva dva načina sta naravnejša, a imata tudi svoje napake, napajanje ima mnogo prednostij pred sesanjem. Glavna prednost napajanja je ta, da odstavimo teleta čisto polagoma, tako da v rasti prav nič ne zaostane, kot se to pri navadnem sesanju večinoma zgodi; krava se vselej čisto izmolze, tele dobi svoj redni porcion in kravje vime nič ne trpi pri tem. A tega načina ne priporočam kar vsem gospodarjem po vrsti, ampak samo onim, ki vedo, kaj je red in snaga. Ako dobi tele prehladno mleko ali v nesnažni posodi, rada pritisne driska in to ljubeznjivo tovarišico v hlevu dobro poznate.

Na vprašanje: koliko časa naj dobiva tele mleko, ni tako lahko

odgovoriti, kajti ta čas se ima ravnati po namenu reje. V vseh slučajih pa mora dobivati tele skozi 4 tedne izključno le materino mleko, seno je v tem času zelo nevarno in večkrat vzrok pogina. Vzrok za to: prežvekovalci imajo želodec, ki je sestavljen iz 4 oddelkov, prvi trije (vamp, kapica, devetogubnik) imajo namen, da pripravljajo grobo krmo za pravo prebavljanje, ki se godi v siričniku. Prvi trije želodci so pri mladem teletu še tako malo razviti, da ne morejo opravljati svoje službe. Ako tedaj dobi tele vanje nekoliko sena ali slame, ostane ta krma v njem in provzroči napenjanje pri živalici; ta zgubi apetit, prične hujšati in treba je klicati mesarja. Na ta način pogine ali vsaj nevarno oboli leto za letom veliko telet in ljudje se s strahom povprašujejo kaj je to, ko ne vedo nobenega vzroka za bolezen. Zato prve 4 tedne ne sme priti tele do sena.

Čez 4—5 tednov je tele že toliko težko, da potrebuje več mleka, kot ga ima marsikaka krava. Če hočemo, da bo tele veselo raslo naprej, moramo podpirati mlečno hrano s pridevkom žitnega, zlasti ovsenega zdrobu in z dobrim telečjim senom. Teleta, iz kojih hočemo napraviti dobre molzne krave odstavljamo zgodaj, t. j. s šestimi tedni, če pa hočemo bolj težke živali za vožnjo in meso, ob enem pa tudi ne premalo mleka, jim dajemo sveže mleko dalje časa, do 12 tednov. Dobro si zapomnite pregovor: „Kar se pri teletu zamudi, se nikoli več ne nadomesti.“

Odstaviti smemo teleta le polagoma, nikoli ne naenkrat. Ako vsaki dan $\frac{1}{2}$ litra svežega mleka nadomestimo s $\frac{1}{2}$ litra posnetega mleka in pridenemo zraven nekoliko stolčenega in kuhanega lanenega semena, tedaj tele spremembe niti ne opazi; mlečno meso se ne izgubi in žival raste lepo naprej.

Ako povzamemo na kratko predpise za krmljenje mlade živine, tedaj lahko rečemo tako-le:

5 do 8 tednov sveže mleko in zadnjih 8 dnij majhen pridevek zrezanega sena, stolčnega lanenega zrnja in zdrobljenega ovsa.

Od 8. do 12. tedna polagoma zamenjamo sveže mleko s sladkim posnetim mlekom in potem s pinjencem, a posnetega mleka je treba dati nekoliko več in zraven še nekoliko zrezanega sena. V 12. tednu dobi tele po $\frac{1}{2}$ kg ovsa, $\frac{1}{2}$ kg lanenih tropin, 10 dek stolčnega lanenega semena in sena kolikor hoče.

Do 5. ali 6. meseca gremo z množino ovsa in lanenih tropin višje do 1 kg na dan, zraven dajemo še po $\frac{1}{2}$ kg rženih ali pšeničnih otrobov in sena po potrebi.

Do 12. meseca gremo s senom kviško do 4 ali 5 kg na dan, močna krmila kot popreje. Močna krmila je najbolje naročiti skupno naravnost iz kake tovarne, še boljše lanene tropine nego drugje pa se dobijo pri oljarjih v Preski nad Ljubljano, kjer že dalje časa poskušajo neko združenje oljarjev v svrhu skupnega nakupovanja lanenega semena naravnost od kmetov, ki pridelujejo lan, obenem pa tudi skupno prodajo lanenega olja in lanenih tropin ali cegosne.

Kar zadeva stroške izreje telet v prvih mesecih, si zapomnimo, da se iz 10 l mleka naredi 1 kg žive teže; iz tega si lahko vsak sam preračuna, koliko časa mu kaže rediti tele za mesarja.

Pri teletih pogostna bolezen je driska, ki je nevarna. Da se oslabi in odpravi preobilna kislina v želodcu, pomešamo med krmo po nekoliko stolčene krede ali ogljenčevokisle magnezije (Barthelovo poklajno apno, ki se dobi pri Gosp. Zvezi v Ljubljani). Prav nič ne morem priporočati nalivanja telet s prav redko pijačo, pomijami, ki rade napravljajo pri živini doli viseč trebuh in vdrt hrbet. Velikokrat sem že naletel pri manjših posestnikih na previsoke žlebove za živino sploh, posebno pa za teleta; take živali morajo vratove

premočno natezati in posledica je vdrt hrbet. Seno, ki se poklada teletom, ne sme biti navadno seno, ampak fino, izbrano telečje seno, ki ima veliko nežnih trav in zelišč. O pravilnem krmljenju naše živine govorimo drugikrat.

Sadjarstvo.

Sadno drevje, kako na zimo okovariti?

Letos je hvala Bogu, prav dobra sadna letina. Zlasti jabolka so polna na drevju, da se marsikje drevo kar šibi od teže. Toda kakor se veselimo obilnega sadja, tako otožno bomo gledali obrano drevje potem, ko se bode držalo vse sključeno in krivenkasto. Pod težo sadja se je zlasti mlado drevje nagnilo na stran, da je celo drevce videti kaj siromašno.

Ali ga naj tacega pustimo na zimo? Nikakor ne, ker sneg bi ga lomil še bolj nego teža sadja, tako da bi ga do spomladi morda celo ugonobil. Temu treba pomagati in sicer koj, ko drevo rešimo sadja.

Najprej treba drevo zopet pravilno zravnanati. Ako je zemlja močna, dá se mu močan kol, h kateremu ga na več mestih z mehko ali močno vervjo privežemo. Ob enem se tudi proti deblu in vrhu nagnejo in privežejo veje, katere visé proti tlor. S tem dobi drevo zopet prejšnjo lepo podobo.

Tukaj ni nič težkega dela, ali slabše je tam, kjer je zemlja slaba ali kamenita, da se kol ne more usaditi. Ondi nam je treba drevo zravnanati s tem, da jo podpremo, vzdignemo in na ta način zravnamo. K temu nam je potreben močan kol, kateri je na gornjem koncu vzrašen v dva vrha, enako vilicam. Te „vilice“ ohvijemo na debelo z cunjami, jih nastavimo pod močno vejo, navadno pod krono drevesa, nato pritismo in tako drevo vzdignemo. Spodnji konec kola naj bo ošpičen, da se potem vtakne v nalašč na to pripravljeno

luknjo v zemljo. Ako se drevo maje na več strani, treba oskrbeti še jeden takšen kol, ki se postavi tudi na tistej strani, kamor drevo teža sili. Seveda tudi tega ne smemo pozabiti obvezati, da se od drganja drevo ne rani, na kar bi kmalo nastopila bolezen — rak. Da kol ne odpade, dobro ga je k drevesu privezati z kakšno vrvico.

Tudi se zravna mlado drevo, ako se na nasprotni strani drevesa zabije v zemljo kol, od katerega pa do sredi krone drevesa se napravi močna vez od debelega dratu (žice). Drevo se z kakšno močno vrvjo in podporami zravna in nato se še le zavija in priveže žica. Seveda mora tudi ta imeti okoli debla dosti podlage od cunj, da se ne zajeda s skorjo drevesa.

Seveda se tudi pri tem načinu ne sme pozabiti na zravnanja vej, da je drevo potem lepše oblike in jih sneg ne odlomi. Narboljše je pred zimo vrhove vej prav ob koncu privezati na znotraj, da ima sneg manj moči jih odkrhniti.

Kadar bodeš, dragi kmetič, obral svoje sadno drevje, ne pozabi teh nasvetov, vsaj to od tebe tirja že hvaležnost do drevja in pa zavest, da ga ohraniš v dobrem stanju. Pohorski.

Poberite odpadlo sadje!

V odpadlem sadju nahaja se navadno črv, ki se spremeni s časoma v metulja, ta metulj leže v prihodnjem letu na sadje zopet jajčica iz katerih se izležejo črvi. To se vedno ponavlja. Če pa umorimo črva v odpadlem sadju, ne bomo imeli prihodnje leto piškovega sadja.

Najbolje je, da odpadlo sadje poberemo in je skuhamo. Prešiči jedo tako skuhamo sadje prav radi in se po njem debelijo. Nemaren je oni gospodar, ki pusti odpadlo sadje na tleh, ker on pomnožuje škodljivi mrčes, seveda sebi in drugim v škodo.

Zelenjadarstvo.

Modrovanje zeljnate glave.

„Stiska kmetijstva je baje velika“, pravi zeljnata glava sama pri sebi, „tedaj moram tudi jaz nekoliko pripomoči, da se beda odstrani, kajti jaz sem prava, trda zeljnata glava, ki rastem na njivi, imam steblo in liste in veljam za lepo, zdravo prikuho, ravno tako veljam v paru vedno pošten groš, če sem zapisana v zeljarsko zadrugo ljubljanske okolice in imam pravo težo, in to ravno je glavna stvar, kajti žito ne prinese več dovolj denarja v hišo. To povem že kar naprej, kajti jaz nisem v nobeni zvezi z onimi glavami, ki rastejo po sobah, ki stoje na 2 nogah in hodijo.“

Zeljnata glava, namreč prava, je že davno znana, priljubljena in še dan danes je zelo v čislih, kakor to pričajo Kašeljci in celo Posavje. Stari prednamci brez zelja sploh niso mogli živeti in nikdar nikoli bi ne bili stari Egipčani spravili skupaj tako lepih stavb, da niso pridelovali in uživali zelja. Ravno taka bi se bila godila starim Judom. Stari Grki pa so opevali zelje in oni so bili tudi tisti, ki so prišli na sled njegovemu stvarjenju, kajti Grki pišejo, da se je jel nekoč Jupiter, ko je nekaj prav zmedenega premišljeval, potiti, potne kapljice so padale na zemljo in iz vsake teh kapljic je zrasla zeljnata glava, ravno tako kakor je vzevela iz Mohamedovih potnih kapljic bela vrtnica. Tudi so Grki potuhtali, da zeljnata jed navdihuje pogum, dela človeka veselega in da ni ničesar bolj zdravega od zelja. Stari Rimljani so poznali že razne vrste zelja, samo rudečega še ne, in zelje je jedel sleherni, stari Katon pa je vžival zelje surovo, zrezano in v kis pomočeno. Tako se je razširilo zelje po celem svetu, povsodi se sadi in uživa zelje, na Nemškem ga je priporočal posebno

Karol Veliki in zdaj dobimo povsodi po gostilnah ob četrtkah svinjsko reberce s kislim zeljcem. Fini ljudje, to se pravi oni, ki so poddedovali veliko denarja, jedo kislo zelje, fino zrezljano, z oljem, kisom, soljo, poprom in kaprami pomešano in s sardelami obloženo — fina solata. Trdno kot zid pa je, da zelje prinese v hišo denar in in letos bo ta resnica jasna ko solnce, ki je po drugih deželah uničilo mnogo zelja.

Toda pridelovanje, meni zelje, dobrega lepega zelja ni tako enostavna reč. Raste sicer na vsakršni zemlji, samo ne rado na močvirji in na šotnem svetu. Najboljša zemlja zanj je ilovnati pesek, peščena ilovka, toda vsaka zemlja za zelje mora biti prav globoko obdelana, vedno nekoliko vlažna, vedno rahla, mokrota pa je zelju smrt. V jeseni je treba njive za zelje globoko orati in ali s hlevskim gnojem ali pa s Tomaževim žlindrom in kalijem pognojiti. Spomladi je uspešno samo gnojenje s solitrom in superfosfatom. Sveži gnoj iz hleva prenese samo naše navadno belo zelje, ki ima posebno dosti gnojnice in kompost nad vse rado. Tudi saje, lesni pepel in razni segujiti odpadki niso napačni.

Samo da mora priti vsaki gnoj pravi čas v zemljo, da se more raztopiti in postati vžiten, kajti drugače je lahko na njivi cele vozove gnoja in če ni v vodi, v vlagi raztopljen, tedaj niti zelju, niti kakemu drugemu sadežu prav nič ne koristi. Svet za zelje mora biti topel, vlažen, rahel, zračen, korenine morajo imeti priliko, da gredo globoko v zemljo in povsodi morajo najti redilne snovi: dušik, fosforno kislino, kali v vodi raztopljeni. Ornica, apno, zrak in svetloba delajo gorkoto. So kmetje, ki imajo zeljnate glave tako debele, ko dobro jabolko, a tega so krivi sami. Kmet, ki njivo pravi čas obdela, pravilno gnoji, globoko orje, spravlja spota mrčes in ple-

vel, ima vedno velike, trde glave. Majhne glave, pravi zanikernik, pridejo od slabega vremena, od slabih gnojil itd., ko je vendar nemarno obdelovanje, napačno gnojenje, zanikarno oskrbovanje in lenoba glavni vzrok vsega. Posebno važno je to — zeljarji poslušajte pazljivo, kar vam naroča izkušena zeljnata glava! — da je njiva popolnoma ravna, kakor plesišče. Ozki kraji, kakor so po večini še v navadi pri nas, ne ravno v ploho povlečeni in z valjarjem poglajeni, niso kraji za zelje, ravno tako naj leži zeljnik, če le mogoče, proti jugovzhodu, zelje naj bo vsajeno v lepih vrstah, da more solnce pokukati med glave.

Ljubke, nežne, dobre krstačice (tudi krote imenovane) je treba lepo varovati, kajti ta žival pokončava mrčes in v vrstah po dolgem naj raste na vsakih 5 do 8 m konoplja, ki odganja zlobnega metulja, kapusovega belina, od zelja. Ostane pač resnica: pravilno in dobro oskrbovana njiva, s čistim dobrim posevkom ali semenom da lep dohodek! Seveda proti izvanrednim vremenskim neugodam ne opravi nihče ničesar.

Potem je treba motiko pridno rabiti: vsi sadeži, naj se potem imenujejo vže rž, pšenica, pesa, krompir, zelje itd. postanejo veliki šele po motiki. Samo pri lahkih zemljah je treba biti previdnim pri okopavanji, da se preveč ne izsuše.

Od raznih vrst zelja poznajo sicer vrtnarji mnogo razvrstij, v navadnem življenju pa govorimo samo o zgodnjem in poznem; prvo se proda dražje v glavah, drugo se zriba in skisa. Med sorodniki zelja lahko imenujemo nekatere prav fine vrste n. pr. karfijol, okrovt, cvetno zelje itd. Posebno prosi zelje domače gospodinje, da naj si napravijo čeden kuhinjski vrtec, v njem lepe gredice in nanje naj nasade razne zeljne vrste. Vsaka gredica naj bo obrobljena z rdečimi jagodami, z vrtno ka-

duljo (žavbeljem), z materino dušico ali portalko itd. in tako bo nastal vrt, ki bo prinašal veliko izber najlepše zelenjave. Pri zelenjadarstvu, v velikem, kakor tudi v malem se da zaslužiti denar; zato; pridelujte zelenjad!

Prva godna glava iz Posavja.

S p l o š n o.

Šola more in mora pomagati.

Ni še mnogo let od tega, ko še ni nobeden Zlatovaščanov obiskoval kmetijske šole, nobeden bil člen kakega kmetijskega društva in so bile kmetijske zadruge pri njih popolnoma neznana stvar. Zboljšanega orodja in strojev niso rabili, da bi spreminjali seme, rabili močna krmila in umetna gnojila, tugi tega vsega ni bilo. Odkar pa je obiskal župnijo skozi nekaj nedelj popoldne načelnik lepega gospodarskega društva v sosednji dolini, se je marsikaj jelo obračati na boljše. Zadnjo zimo je obiskovalo nekaj mladeničev tudi zimsko kmetijsko šolo, kakor so n. pr. na Češkem in Nižje-Avstrijskem. Ti učenci sami, kakor tudi njihovi stariši, prav ugodno sodijo o teh šolah in vzpodbujajo tudi druge tovariše, naj obiskujejo zimsko kmet. šolo. Po kakšnih napačnih potih da se hočejo mladi gospodarji večkrat izobraziti in kako slabo da so še ljudje podučeni o smotru poljedeljskih šol, naj nam pokaže naslednji pogovor iz potovanja.

Imel sem priliko peljati se nekoč z nekim gospodarjem skupaj na kolodvor. Mož je imel seboj 11—12letnega fanta. Peljal ga je v mesto C. v gimnazijo, da bi se kaj pametnega izučil. Iz pogovora ž njim sem kmalu spoznal, da mož ni bil na jasnem o bodočnosti svojega sina in o zahtevah, kakoršne stavi dandanes študiranje na mlade ljudi in njihove stariše. Iz svojihkušenj sem zato povedal očetu o tej stvari nekatere misli in opomnil:

„Pouk na gimnaziji je odmerjen na 8 let. Ta leta stanejo očeta veliko denarja in zahtevajo od sina velike vstrajnosti. Če ni enega ali drugega, tedaj se vrne „falirani študent“ zopet nazaj v domačo hišo. Kaj je tak človek na dobičku za svoje prihodnje življe? Pisati in brati ne zna dosti bolje, nego se je naučil v ljudski šoli in priučene latinske besede ne more porabiti ne na gnojišču, ne pri mlačvi, ne v gozdu. Za poklic kmetovalčev nima gimnazija v sebi nič, realka le malo. Kmečki otroci vstopajo večkrat tudi že preveč odrasli v prve razrede srednjih šol.

Dalje se mladenič, ki študira, pa misli kedaj prevzeti posestvo, ne navadi najvažnejšega, namreč telesnega dela. Mladi fant je neroden, nepotrpežljiv in nezadovoljen. Po pravici je tak „latinski kmet“ tarča za norčije hudomušnih ali tudi hudobnih sosedov.

Mej temi pogovori smo prišli do bližnje postaje. Vlak je kmalu pridrdral in vsedla sva se z možem skupaj, da nadaljujeva pogovor.

Moj spremljevalec pravi: „Rad bi dal svojega sina študirati vsaj toliko časa, da dobi pravico za enoletnega prostovoljca pri vojakih.“

Moj odgovor je bil: „Temu cilju na ljubo bi jaz bodočega kmetovalca nikoli ne hotel poslati v zavod, ki spelje mladeniča na tir, kateri ga popolnoma odtuji njegovemu prihodnjemu poklicu. Toda tudi z ozirom na čas in stroške nič ne pridobite s pravico do enoletnega prostovoljstva. Učence mora sedeti 4 in več let v šoli, da pridobi 1—2 leti vojaške službe.“

Oče mi je dal prav. Rekel je samo, da je zelo sitno, ako pride fant šele z 22. ali 23. letom od vojakov. Popreje si mladi človek ni nabral še nobenihkušenj in po vojaški službi se noče ničesar več učiti, ampak hoče biti samostojen.

Jaz sem mu pojasnil: „Mladi, krepki fantje morejo že pred 20. letom vstopiti v vojake kot 2letni prostovoljci in če se dobro obnašajo, so že vojakov prosti v času, ko njihovi tovariši šele nastopijo službo. Tak mlad človek si potem lahko nabere še dovolj gospodarskihkušenj, če le hoče kaj pogledati okoli sebe. Za velikega posestnika, kakor za malega kmetiča je nujno potreba, da pogleda tudi nekoliko preko domače grude in se prepriča, da zadaj za hribi tudi prebivajo še ljudje, od katerih se je mogoče česa naučiti. Žalibog pa, da ostaja po navadi oni, ki ima prevzeti posestvo, ponosen na svojo dedinsko pravico, lepo doma in ne ve več kot oče, navadno pa še mnogo menj in si mora skušnje pridobivati šele z dragim denarjem.“

Mej tem smo prišli do postaje „Zlata vas“ in ker je bil ravno tržen dan v bližnjem mestu je vstopilo večje število mojih zlatovaških znancev v voz k nam. Po medsebojnem pozdravu je spoznal tudi moj dosedajni tovariš, da ima pri sebi učitelja na zlatovaški zimski kmetijski šoli. Zato mi reče: „Zelo mi je ljubo, da sem zadel z vami skupaj. Že večkrat sem premišljeval, ali ne bi kazalo poslati mojega fantina na kmetijsko šolo, ker pa nisem vedel natančno, kaj da se prav za prav uče na teh kmetijskih šolah in če je za navadnega kmeta to dobro, zato sem vedno ostal v dvomu. Marsikakega gospodarja sem že slišal govoriti: Kmetijska šola veliko stane, koristi pa malo; ja, poznam celo učence te šole, ki prebito malo časti delajo našemu stanu.“

„Dovolite“, pravi neki meni neznani kmet, „to kar je mož nazadnje rekel, je gola resnica. V naši fari je par ljudij, ki so bili na kmetijski šoli. Hodijo v svetlih škornjih, posedajo po gostilnah, hočejo vse bolje vedeti od starih, izkušenih gospodarjev in če bi ne

bili podedovali po stariših tako velikega premoženja, bi bili že davno pri kraji.“

Zdaj je bila vrsta na meni, da izpodbijem to tožbo, ki sem jo že tolikrat slišal. „Res je“, sem odgovoril, „da se da marsikaki mladi mož v preveliki gorečnosti zapeljati in hoče vse novosti, ki jih je videl na tujem na enkrat upeljati doma. Toda ali je tega kriva šola sama na sebi, in ne veliko bolj prevelika gorečnost nekaterih učencev? V kmetijski šoli učencem vedno in vedno ponavljamo, da v kmetijstvu ni nikakih receptov, ki bi bili za vse bolezni in da se ne da vsaka stvar rabiti na vsakem kraju. Vsako gospodarsko spremembo je treba popreje s poskusi preskusiti, jeli odgovarja talnim in podnebnim razmeram. Na vsak način se svetuje spremembe uvajati le polagoma. Tudi je treba pomisliti, jeli imamo dovolj denarja in delavnih močij na razpolago. Kdor se na te reči ne ozira ima poleg škode še zasmeš.“

Na vprašanje, kateri predmeti se podučujejo v zimskih kmetijskih šolah, sem odgovoril: „Zimske kmetijske šole so nekake nadaljevalne ljudske šole in imajo namen pripravljati učence za njihov praktični poklic. Da usposobijo bodočega gospodarja za premišljevanje njegovega dejanja in nehanja, se učijo učenci o najvažnejših naravoznanskih prikaznih v kmetijstvu.“

Pouk v zimski kmetijski šoli razširja, dopolnjuje in utrjuje to, kar je učila ljudska šola v računstvu, branju in pisanju.“

Zadnjikar pa se oglasi smejoč: „Toda pisati in brati vendar že znamo mi in otroci, saj to ni nikaka čarovnija. Tudi računati znamo, kolikor treba. Ko bi imeli le več denarja, da bi ga šteli.“

Zavrne ga pa domači župan, češ: Ne gre zato pri branju, da zna kdo besede mehanično izgovarjati po knjigi, ampak vpraša-

nje je: „Ali tudi razumeš, kar bereš?“

Ravno tako je pri pisanji glavna stvar, da zna človek svoje misli v čedni obliki in brez napake spraviti na popir. Kolikrat so bile že zmote v pisanji povod za razne sitnosti in celo tožbe.

Za kmeta je neobhodno, da je dober računar. Kdor nič ne misli in nič ne računa, ta nikoli ne ve, kako stoji. Le razmišljanje in račun nam jasno povesta, da li gre gospodarstvo naprej ali nazaj. Posebno mora biti kmet varen računa na pamet, da mu ni treba pisati računa z mesarjem na hlevske duri.“

Vresnik pravi: „Naši otroci se pri nas najbolje nauče, kako se vozi na polje, kako se kida in naklada seno. Zato ni treba fanta pošiljati še v mesto. Enkrat sem slišal od študirane kmeta naslednjo povest: Ko je peljal nekoč visok voz snopja, domov je prevrnil. Pustil je voz ob jarku, tekkel domu in urno brskal v svojih kmetijskih bukvah, kaj da je storiti, če se prevrne voz. Ha, ha, ha!“

Vresniku nasproti sem se izjavil: „Kmetijska šola učencev ne more vaditi v kmetijskih delih, zato nima časa in prilike. To mora dopolniti očetova hiša. Pravi namen šole je vzgoja in duševna izomika. Učenec se mora najpreje naučiti misliti, da more na ta način najti pravi pot po izkušnji.“

Mej tem nas je že pripeljal par na mestno postajo.

Oče mladega študenta mi je rekel v slovo: „Srčno se vam zahvalim za dober svet. Fanta vzamem spet seboj domu in bo pridno obiskoval zimsko kmetijsko šolo. Pozneje ga dam nemara še na kako višjo kmetijsko šolo, da se izobrazí v dobrega gospodarja.“

Dečko hvaležno pogleda proti očetu. Videlo se mu je, da mu je kmečko življenje bolj pri srcu nego študiranje. Pobodril sem fanta, naj poleg koristnega telesnega dela

tudi prav vestno obiskuje šole, vedno pomneč lepega reka: „Pot do sreče pelje skozi učilnico.“

Prvine, ki jih potrebuje rastlina za življenje.

Vemo vže, da so rastline sestavljene iz sledečih prvin ali prvekov ali elementov: iz ogljenca, dušika, vodenca, kisleca, apnenca, kalija, fosforja, železa, magnezija, žvepla; dalje iz: mangana, natrija, klora in silicija; slednjič nekatere še iz aluminija, barija, bakra, joda, bronca itd.

Od teh teles imenujejo nekateri pisatelji prvih 14 temeljne ali osnovne prvine zato, ker so jih našli v vseh rastlinah, druge pa se imenujejo slučajne ali akcidentalne, ker so jih našli samo v pepelu nekaterih rastlin, ki so živele v zemlji imajoči dovolj teh prvin v sebi.

V potrjenje tega, kar smo zapisali, naj sledi tukaj en zgled kemičnega razkroja zelene rastline.

Vode je bilo v nji v 1000 delih 750 delov, suhe snovi pa 250 delov.

V suhi snovi pa se je nahajalo v 1000 delih:

ogljenc	110	delov
kisleca	100	„
vodenca	15	„
dušeca	5	„
kalija	5	„
magnezije	1.2	„
apnenca	3.5	„
železa	0.3	„
fosforja	1.5	„
žvepla	0.6	„
natrija	0.5	„
silicija (kremenca)	0.5	„
klora	0.9	„

dalje tudi sledovi mangana in aluminija.

Rastline morejo tedaj tudi živeti, ako ne najdejo v zemlji slučajnih prvin (bronca, bakra itd.) Zato bi ne bilo potreba preskrbovati rastlinam drugih prvin razven teh 14, vprašanje pa je, ali rast-

line povžijajo nekatere prvine samo zato, ker jih najdejo v zemlji vedno na razpolago, ne da bi bile v resnici potrebne za njihovo življenje?

Kemija ne izreče nikoli nobene načela, ne da bi podala ob enem tudi odnosno razlago, v kolikor soglašajo njena raziskavanja, ki vedno bolj napredujejo.

In kemija pravi določno: 4 osnovne prvine niso neobhodno potrebne za rastlinsko življenje, pač pa koristne, zato je pa ostalih 10 naravnost potrebnih.

Da te resnice tudi dokažejo, so napravili kemiki brez števila poskusenj z rastlinami, ki so jih izvršili z največjo natančnostjo. Najpreje so si napravili umetne zemlje in vodne raztopine, v katerih se je nahajalo samo 14 osnovnih prvin, si so jih dali na razpolago rastlinam.

V teh zemljah in raztopinah so zasadili razne rastline ter jih gojili pri navadni, normalni svetlobi in toplini, in ko je bil eksperiment (poizkus) končan, so mogli konstatirati, da so bile rastline popolnoma pravilno zraščene.

Nato so ponovili poizkuse v umetnih zemljah z vodnimi raztopinami zalivanja na ta način, da je manjkala rastlinam ena izmed zadnjih 4 osnovnih prvin (mangan, natrij, klor, kremenec) in poskušnja

je zopet pokazala popolnoma pravilne rastline. Ravno tako ni nobena rastlina žalovala, ako so ji odtrgali naenkrat po 2, po 3 ali vse 4 zadnje prvine.

Iz tega sledi samo ob sebi, da so te prvine koristne rastlinam, a ne neobhodno potrebne.

Toda, ko so hoteli kemiki rediti rastline v umetnih zemljah ali v vodnih raztopinah, v katerih ni bilo vseh 10 prvih osnovnih prvin, niso dobili istih ugodnih rezultatov (uspehov), kot pri prejšnjih poskusih.

V prsti ali v vodni raztopini, v kateri ni bilo apnenca, razvoj rastlin ni bil normalen, rastline so rasle najpreje bolešno (rahitično) in slednjič so poginile. Ravno tako se je godilo, ako v prsti ali vodni raztopini ni bilo ene izmed drugih prvin: dušeca, kalija, fosforja, žvepla, železa in magnezija.

(Konec prih.)

Letošnja suša.

Osrednji odbor za varstvo kmetijskih teženj je sklenil z ozirom na pomankanje, ki preti vsled letošnje slabe letine našemu kmetu, da država in dežele priskočijo kmetom pravočasno na pomoč, da se v veliki meri odpišejo davki in da se poskrbi uvoz vseh pridelkov, ki so kmetom potrebni,

a jih letos primankuje. Vlada je prepovedala izvažati krmo iz Avstrije. S tem bo pomagano kmetom, ki vsled suše niso dobili krme, da dobijo krmo in da cene krmi ne bodo mogle preveč poskočiti.

Priporočajo se: Vzajemna zavarovalnica proti požarnim škodam in poškodbam zvonov.
Edini domači zavod te stroke: Ljubljana, Medjatova hiša.

Poljske miši ugonobijo se popolnoma s preparatom, ki stane na Dunaju z zavitkom vred 1 kg 250 K, 5 kg 10 K, 25 kg 40 K, 100 kg 140 K, proti poštemu povzetju. Mnogo zahval. Licenca za strup nepotrebna. Dobi se samo pri W. Paris, Wien VII/1. Postfach.

206 20—17

Vsaka rodbina

naj bi v svoj prid rabila le

Kathreinerjevo
Kneippovo sladno kavo

kot primes vsakdanji kavni pijači.

Hočete dolgo živeti

In se veseliti dobrega zdravja? Da dosežete to, skrbite zato, da ohranite zdrav želodec in redno prebavljanje.

Vsakomur, kdor je želodec s težkimi, prevročimi ali premrzlimi jedili pokvaril ali prehladil, gotovo pomaga

GERMANOV ŽIVLJENJSKI CVET (ESENCA),

katerega z največim uspehom rabi pri pomanjkanju teka, slabosti želodca, napihnjenju, gorečici (zgagi), slabosti, glavobolu, omotici, krču, zaprtem telesu, zlati žili. Po preobilih po jedilih, posebno pri mastnih in težko prebavljivih jedilih, ta cvet odstrani tiskanje in bolečine in zbuja tek, s čemur v visoki meri pomaga k ohranjenju telesa. Ker odstranjuje vse sprijene soke iz telesa, očisti kri, in ima tudi pred vsemi podobnimi pripomočki to prednost, da je čisto neškodljiv, če se tudi rabi dolga leta, ker je napravljen iz najfinjših, skrbno izbranih zelišč, ter ima prijeten, grenko-aromatičen okus, da ga morejo rabiti tudi občutljive osebe, otroci in žene.

Germanov življenski cvet kot pravo ljudsko in domače sredstvo, naj ne manjka v nobeni hiši, ker dostikrat obvaruje pred hudo boleznijo, ko ni zdravniške pomoči blizu. Pri nakupu naj se vedno zahteva Germanov življenski cvet iz lekarn „črni orle“ v Belovaru, ker so še sredstva z enakim imenom, a ne tako dobra. Za znamenje pristnosti mora vsaka steklenica, ki je v zelenem zavitku nositi polno ime trdke: **Lekarna „pri črnem orlu“ K. Germana v Belovaru** (Hrvaško), kamor je tudi pošiljati vsa poštna naročila. Cena steklenice K 140, po pošti vsaj dve steklenici. Za zavoj 40 vin. več, kot pošto povzete, ali se pošlje znesek prej. Naslovi morajo biti pisani razločno in natanko. Pojasnila, prospekti, navod o porabi zastoj.

Germanov življenski cvet moram trpečemu človeštvu najtopleje priporočiti, ker sem se osebno, kakor pri mnogih občanih katerim sem ga priporočal, mogel prepričati, o izvrstnih uspehih. Edmund Medeotti, župnik v Trojstvu, Hrvaško.

Dve steklenici, kateri ste mi poslali, sta mi zelo dobro storili. Prosim pošljite še 6 steklenic. Peter Gradinac, vp. žup. Gradec. Naznanjam Vam, da sem od raznih stranij poskusil že mnogo sredstev, ali nobeno ni imelo zaželeni uspeha, kakor Germanov življenski cvet. Andrej Žižek, Sv. Ana na Krembergu.

Pošljite mi zopet osem steklenic Germanovega življenskega cveta, ki ga bom vsem bolehaločim na želodec najtopleje priporočala. Jaz že okrevam. Apolonija Haberl v Semriyah, Stajersko.

Zadružna zveza

oskrbuje

== svojim zadrugam ==
vse tiskovine, blagajne itd.

C. kr. priv.

pred ognjem in tatovi varne

blagajne

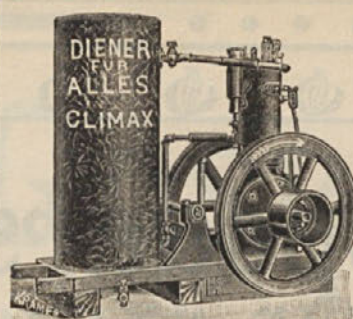
prodaja najceneje dobro znana tovarna blagajnic

M. Adlersflügel

založnik Raiffeisnovih posojilnic

Dunaj, I., Franz Josephs-Quai št. 13.

210 24-17

Amerikanski motor na bencin

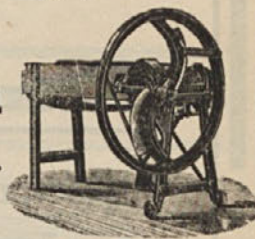
najsposobnejši motor za kmetijo in rokodelce, ker je jednostaven in zanesljiv ter malo stane, kar se pri nobenem drugem motorju ne doseže.

Več motorjev od nas že tekó pri poljedelcih, koji so nam za iste prav hvaležni, ker z njim mlati, rezanco reže, drva žaga in sploh opravi vsako delo za majhen denar.

Najboljše poljedelske stroje, kakor :

mlatilnice, slamoreznice, gepeljne, čistilnice, mline in preše za sadje in grozdje itd.

Železo, traverze, železniške šine, cement, štorje za strop in vso potrebščino za stavbe, okov in orodje ter pozlačene nagrobne križe se dobé najceneje pri

224 x-4 Karol Kavšeka nasled.

Schneider & Verovšek

trgovina z železnino in zaloga poljedelj. strojev
Ljubljana, Dunajska cesta št. 16.

Nad 360.000 v rabi!

Nad 600 prvih odlikovanj!

218 12-9

Delniška družba Alfa-Separator

Zaloga za južne dežele:

== v Gradcu, Annenstrasse 26. ==

Prosim berite!

Prosim berite!

Radovoljno Vam potrdim, da so od Vaše cenjene tvrdke za našo mlekarno postavljeni stroji, in mlekarske oprave sploh najboljše kakovosti in nas v vsaki svrhi popolnoma zadovoljujejo. Z opravičenim ponosom se zato lahko sklicujete na tukajšno mlekarsko opravo, katera se gotovo lahko prišteva k najmodernejšim delovršbam.

Spoštovanjem

Deželna mlekarina in šola za sirarstvo

v Kromerizu, Moravsko.

Kromeriz, dne 20. maja 1903.

Anton Liska, l. r. ravnatelj.

Popolne oprave za mlekarne na roko

in na silo: Aparate in posode.

Gospodarska zveza

centrala za skupni nakup in prodajo v Ljubljani, Gradišče št. 1

(uhod: Kongresni trg št. 16)

preskrbuje za svoje člane

nakup vseh gospodarskih potrebščin, posebno pa umetnih gnojil: Tomaževe žindre, kalijeve soli, solitra, superfosfatov itd., modre galice, žvepla, krme, koruzne moke, otrobov itd., semen, živine, strojev, orodja itd.;

nakup vseh gospodinjskih potrebščin;

prodajo vsakovrstnih kmetijskih pridelkov in izdelkov.

➡ **Zaloga Barthel-ovega klajnega apna, oddaja se od 5 kg. naprej.** ➡

Pomoč pri pomanjkanju krme! Stroji za pripravo krme!

Stroji za rezanico na patent. valjčkih z mazljivimi tečaji lahko za goniti, kar prihrani 40% moči.

Reznica za repo in krompir,

Mlini za drobljenje in mečkanje,

Parnica za živinsko klajo,

Prenesljive štedilne peči s kotlom z emajliranimi ali neemajliranimi vložnimi kotli, stoječe ali za prevožno, za kuhanje in parjenje živinske klaje, krompirja za različno poljedelsko in domačo porabo itd., potem

Stroj za kuruzo roškati,

Mlini za čiščenje žita,

Čistilni stroji trijerji

Stiskalnice za seno in slamo,

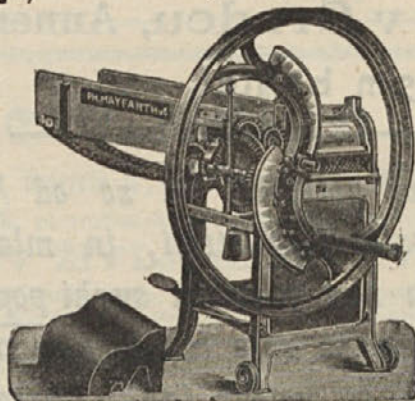
Stroji za mlatiti, viteli, jekleni plugi, zalarji in brane.

Najboljši stroji za sejati „AGRICOLA“

(zistem s premakljivim kolesom) jako priročni, brez spremenjalnih koles za vsako seme, za v goro in dolino.

Samotvorne patentovane brizgalnice za pokončavanje grenkulje, na drevju in hmelju, škodljivcev, peronospore itd.

Vse te stroje izdeluje po naj-novejši odlikovani napravi

Ph. Mayfarth & Comp.

tovarne za poljedelske stroje, livarne železa in fužine na par

DUNAJ, II./1. Taborstrasse št. 71.

17 24—2

Obširni katalogi brezplačno. — Zastopniki in prodajalci se iščejo.